

Załącznik
do Uchwały Nr XXV/214/2020
Rady Gminy w Zakrzewie
z dnia 15 grudnia 2020 roku

**GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY
OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE W GMINIE
ZAKRZEW NA LATA 2021 - 2024**

SPIS TREŚCI:

I. Wstęp.....	3
II. Uwarunkowania prawne.....	4
III. Charakterystyka zjawiska przemocy.....	5
1. Kryteria przemocy- kiedy jest przemoc ?.....	5
2. Rodzaje przemocy.....	6
3. Czynniki ryzyka przemocy.....	6
4. Mechanizm przemocy.....	7
IV. Mity o przemocy w rodzinie.....	9
V. Osoba doznająca przemocy.....	11
VI. Przemoc wobec dziecka.....	11
1. Czynniki ryzyka przemocy wobec dziecka.....	12
2. Formy przemocy wobec dziecka.....	12
3. Konsekwencje przemocy.....	14
VII. Sprawca przemocy.....	14
VIII. Diagnoza zjawiska przemocy w Gminie Zakrzew.....	17
1. Struktura demograficzna Gminy Zakrzew.....	17
2. Zjawisko przemocy w rodzinie w Gminie Zakrzew.....	19
IX. Zasady działania programu.....	21
X. Cele programu.....	21
XI. Analiza SWOT.....	22
XII. Zadania i realizacja programu.....	22
1. Plan działań.....	22
2. Realizacja programu.....	23
XIII. Przewidywane efekty realizacji programu.....	24
XIV. Adresaci programu.....	25
XV. Monitorowanie realizacji programu.....	25

I. Wstęp

Zadaniem państwa jest ochrona rodziny przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz i wewnątrz, a zwłaszcza przed przemocą ze strony osób najbliższych. Rodziny dotknięte przemocą w rodzinie pozostają w trudnej sytuacji społecznej, co jest podstawą do udzielenia im szczególnej pomocy. Przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej, a władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności. W celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie przewidziano szereg zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w tym opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także: prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczo-wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Zespół Interdyscyplinarny jest niezbędnym elementem przy realizacji działań interwencyjnych w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”. W skład ww. zespołu wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, przedstawiciele żandarmerii wojskowej, kuratorzy sądowi, mogą wchodzić prokuratorzy itp. Procedura „Niebieskiej Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez zespół w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Przetwarzanie danych osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc, w ramach działań wynikających z zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, nie wymaga zgody i wiedzy osób, których dane te dotyczą. Natomiast zobowiązanie do zachowania poufności danych przez członków zespołu interdyscyplinarnego oraz powoływanych w ramach jego działania grup roboczych rozciąga się także na okres po ustaniu członkostwa.

Na terenie naszego kraju najważniejszym aktem prawnym gwarantującym każdemu obywatelowi ochronę przed przemocą w każdym wymiarze jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r., która mówi, iż „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela, jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”. Ustawa zasadnicza wskazuje również, że „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

II. Uwarunkowania Prawne

Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych przez następujące akty prawne:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity z dnia 9 stycznia 2020r. (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 218 z późn. zm.);

2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1876);

3. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 2277 z późn. zm.);

4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 Nr 209 poz. 1245)

Podstawowe konsekwencje karne stosowania przemocy

Prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim -z art.207:

§1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

art. 191 § 1 Kodeksu karnego – kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia –podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu).

art. 197 § 1 Kodeksu karnego – kto przemocą lub groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego).

art. 209 § 1 Kodeksu karnego – kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego, ewentualnie z urzędu.

Prokuratura Rejonowa

Osoby poszkodowane na skutek przemocy domowej mogą złożyć w Prokuraturze bądź na Policji zawiadomienie o przestępstwie lub wniosek o ściganie przestępstwa, dotyczy to przestępstw ściganych na wniosek osoby poszkodowanej. W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo Prokuratura wspólnie z Policją ma obowiązek wszcząć postępowanie przygotowawcze, mające na celu sprawdzenie, czy faktycznie popełniono przestępstwo, wyjaśnić okoliczności czynu, zebrać i zabezpieczyć wszelkie dowody, ująć sprawcę oraz w uzasadnionych przypadkach zastosować środek zapobiegawczy wobec sprawcy przemocy w postaci dozoru policyjnego lub tymczasowego aresztowania.

W 2018 roku do Prokuratury Rejonowej w Radomiu została przekazana 1 sprawa o popełnieniu przestępstwa w związku z użyciem przemocy w rodzinie. Sprawca został objęty dozorem kuratora. W 2019 nie przekazywano żadnych spraw do Prokuratury.

III. Charakterystyka zjawiska przemocy

Przemoc w rodzinie – to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych w rozumieniu art. 115 §11 kk. oraz innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą (art. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

1. Kryteria przemocy – kiedy jest przemoc?

- Intencjonalność – działania sprawcy nie są przypadkowe. Intencjonalność nie musi oznaczać celowego krzywdzenia ofiary i zadawania jej bólu. Sprawca przemocy dąży do uzyskania pełnej kontroli, władzy nad osobą doznającą przemocy, do jej bezwzględnego posłuszeństwa. Jest przekonany, że tylko on wie co jest dobre dla pozostałych członków rodziny, a w związku z tym wyłącznie on ma prawo podejmować decyzje, ustalać zasady życia w rodzinie – pozostali muszą się podporządkować.
- Dysproporcja siły – nie chodzi tu jedynie o różnicę sił fizycznych, ale także przewagę związaną z pozycją społeczną, odpornością psychiczną, statusem materialnym itp. W związku opartym na przemocy jeden z partnerów czuje się silniejszy, a drugi – słabszy. W wyniku kolejnych aktów przemocy różnica sił coraz bardziej się pogłębia, ofiara przemocy staje się coraz bardziej bezradna, sprawca – coraz bardziej silny i bezkarny.
- Naruszanie godności i praw – sprawca przemocy narusza godność ofiary, poniża ją, ośmiesza, pozbawia wszelkich praw (np. do kontaktów z rodziną, godziwych warunków życia, itp.)

- Powodowanie cierpienia i szkód – ofiary przemocy doznają zarówno szkód fizycznych jak i psychicznych. W wyniku wieloletniej przemocy mogą dojść do przekonania, że zasługują na takie traktowanie.

2. Rodzaje przemocy

Rodzaje przemocy w rodzinie i formy zachowań. Przemoc w rodzinie może przyjmować różne formy i dokonywać się przy użyciu różnych instrumentów. W literaturze wymienia się pięć rodzajów przemocy:

przemoc fizyczna - oznacza naruszenie nietykalności fizycznej. Jest to intencjonalne zachowanie powodujące uszkodzenie ciała lub niosące takie ryzyko. Formy zachowań -np. popychanie, szarpanie, szturchanie, klapsy, ciągnięcie za włosy lub ubranie, kopanie, bicie ręką, pięścią, uderzanie w twarz, przypalanie, duszenie, krępowanie ruchów, itp.

przemoc psychiczna - naruszanie godności osobistej. Przemoc psychiczna zawiera przymus i groźby. Formy zachowań -np. obrażanie, wyzywanie, osądzanie, ocenianie, krytykowanie, straszenie, szantażowanie, grożenie, nieliczenie się z uczuciami drugiej osoby, krzyczenie, oskarżanie, obwinianie, czytanie osobistej korespondencji, ujawnianie tajemnic, sekretów, wyśmiewanie, lekceważenie, itd.

przemoc seksualna - naruszanie intymności. Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania o jej zgodę. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu. Formy zachowań -np. wymuszanie pożycia, obmacywanie, gwałt, zmuszanie do niechcianych praktyk seksualnych, komentowanie szczegółów anatomicznych, ocenianie sprawności seksualnej, wyglądu, itd.

przemoc ekonomiczna - naruszanie własności. Wiąże się ona z celowym niszczeniem czyjejś własności, pozbawienia środków lub stwarzania warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne do przeżycia potrzeby. Formy zachowań -np. niszczenie cudzych rzeczy, kradzież, używanie rzeczy bez pozwolenia, zabieranie pieniędzy, przeglądanie dokumentów, zaciąganie pożyczek, sprzedawanie wspólnych rzeczy lub nie swoich bez uzgodnienia, zmuszanie do spłacania długów, itp.

przemoc jako zaniedbanie-naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich. Jest to forma przemocy ekonomicznej. Formy zachowań -np. niedawanie środków na utrzymanie, pozbawienie jedzenia, ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, nieudzielenie pomocy, uniemożliwienie dostępu do miejsc podstawowych potrzeb.

3. Czynniki ryzyka przemocy:

- **Normy społeczne i kulturowe**

Przemoc w rodzinie jest skutkiem wielowiekowego, społecznego przyzwolenia na krzywdzenie osób najbliższych, w szczególności kobiet i dzieci. W wielu środowiskach akceptuje się bicie, stosowanie kar cielesnych i panuje przekonanie o dominującej roli mężczyzny w rodzinie. Ponadto silne przekonanie, że wszystko, co się dzieje w rodzinie należy do sfery prywatności z jednej strony wywołuje poczucie bezkarności sprawcy i bezradności ofiary, a z drugiej – nasila niechęć innych osób do ingerowania w „cudze sprawy rodzinne”. W środowiskach charakteryzujących się

dużą społeczną akceptacją przemocy, ofiary rzadko mogą liczyć na pomoc i wsparcie osób spoza rodziny, z kolei sprawcy nie muszą obawiać się zewnętrznych nacisków na zmianę zachowań wobec najbliższych. Badania pokazują, że przemoc wobec członków rodziny jest społecznie bardziej akceptowana i tolerowana niż stosowanie jej wobec obcych.

- **Dziedziczenie wzorca przemocy**

Przemoc bywa przekazywana z pokolenia na pokolenie. Dzieci wychowujące się w rodzinach, w których krzywdzi się bliskich, przyswajają sobie zachowania dorosłych, których są świadkami lub ofiarami. Uczą się, że przemoc to najlepszy i najbardziej skuteczny sposób rozwiązywania konfliktów. Jednak uczeniu się i naśladowaniu podlega jedynie pewien rodzaj agresywnej relacji, a nie konkretne zachowanie, np. bicie w określony sposób lub określonym narzędziem.

- **Uzależnienie i nadużywanie alkoholu**

Badania dowodzą, że większość sprawców przestępstw popełnionych przy użyciu przemocy, jest pod wpływem środków odurzających (alkoholu i narkotyków). Także wielu sprawców przemocy domowej krzywdząc swoich najbliższych, znajduje się pod wpływem alkoholu. Osłabia on kontrolę własnych zachowań, zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem na trudności i niepowodzenia życiowe, zaburza ocenę sytuacji i może powodować błędną interpretację zachowań innych osób. Uzależnienie od alkoholu nie zwalnia z odpowiedzialności za popełnione czyny, mimo że sprawcy często wykorzystują fakt bycia nietrzeźwym jako usprawiedliwienie swojego zachowania. Około 60% pacjentów leczenia odwykowego przyznaje, że ma problemy związane z przemocą wobec najbliższych. Warto jednak podkreślić, że nadużywanie alkoholu nie jest ani koniecznym, ani wystarczającym warunkiem stosowania przemocy. Obecny stan badań wskazuje na to, że nie ma związku przyczynowo - skutkowego między przemocą a alkoholem, ale można mówić o współwystępowaniu tych zjawisk.

- **Środowisko społeczne**

Istotnym czynnikiem sprzyjającym występowaniu przemocy jest stres związany z aktualną sytuacją socjalno-ekonomiczną rodziny. Bezrobocie, problemy finansowe, mieszkaniowe czy zdrowotne, a także nawarstwianie się różnych problemów może wywoływać frustrację. To z kolei może sprzyjać pojawieniu się przemocy w rodzinie. Osamotnienie rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej, izolacja, brak wsparcia z zewnątrz – osobistego lub instytucjonalnego – w sposób znaczący może wpływać na nasilenie zachowań związanych z przemocą.

4. Mechanizm przemocy:

Syndrom wyuczonej bezradności – to bezradność, która pojawia się w wyniku nabytych doświadczeń. Zwykle osoba doznająca przemocy poszukuje pomocy dla siebie. Często jednak okazuje się, że działania mające ją ochronić, nie skutkują i nie przynoszą oczekiwanych przez nią efektów. Ofiara nabiera przekonania, że cokolwiek zrobi, to i tak nie zmieni to jej sytuacji. Ma poczucie, że jest krzywdzona, źle traktowana, że sprawca nie powinien tak postępować,

że znęcanie się nad członkiem rodziny jest przestępstwem, jednak nie jest w stanie zmotywować się do działania.

Zjawisko prania mózgu – mechanizm polegający na systematycznym, świadomym i celowym oddziaływaniu na człowieka w celu zmiany jego przekonań, postaw, uczuć, potrzeb. Działanie służące temu, aby ofiara przemocy w rodzinie funkcjonowała zgodnie z życzeniem sprawcy. Konsekwencjami „prania mózgu” są m.in. utrata poczucia własnej wartości oraz podporządkowanie się sprawcy. Metody stosowane w „praniu mózgu” to: izolacja, poniżanie i degradacja, monopolizacja uwagi, doprowadzenie do wyczerpania, wywoływanie lęku i depresji, naprzemienność kary i nagrody.

Zespół stresu pourazowego PTSD (post traumatic stress disorder)

Zaburzenia lękowe PTSD występują u ofiar napadów, gwałtów i innych traumatycznych wydarzeń, np. wojen, klęsk żywiołowych, wypadków drogowych. Dotyczą sytuacji, w których człowiek jest narażony na utratę zdrowia i życia. Nasilenie PTSD zależy od intensywności i czasu trwania traumy. Ponadto objawy PTSD są intensywniejsze u osób, które przeżyły traumę w wyniku aktywności człowieka (gwałt, przemoc domowa), niż u ofiar zjawisk naturalnych (powódź, huragan). Objawami PTSD są m.in. zaburzenia snu, drażliwość, wybuchy gniewu, złości, czujność, natarczywe wspomnienia, koszmary senne.

Proces wiktylizacji

Każdy „wchodząc” w związek z drugą osobą ma pewne wyobrażenia na temat swojego przyszłego życia, swojego małżeństwa, swojej rodziny. Akt przemocy burzy te wyobrażenia i wizję świata, partnera, siebie. Specjaliści nazywają to mianem burzenia utrwalonych przekonań. Osoba doznająca przemocy czuje rozpacz i ma poczucie krzywdy, często na tym etapie zaczyna szukać pomocy. Niestety zdarza się, że spotyka się z nieprawidłowymi reakcjami osób, z którymi dzieli się swoimi problemami i od których oczekuje pomocy i wsparcia. Takie zachowanie służb, które przejawia się bagatelizowaniem problemów czy obwinianiem ofiary nazywamy wtórnym zranieniem.

Syndrom sztokholmski

Takim mianem określono mechanizm, który zaobserwowano u ofiar zamachu terrorystycznego w Sztokholmie. U osób przetrzymywanych przez terrorystów, a następnie uwolnionych przez policję pojawiły się reakcje, które większość obserwatorów uznała za irracjonalne. Otóż niedawni zakładnicy zaangażowali się w proces obrony swoich oprawców, zamiast żądać sprawiedliwości, czy nawet odwetu (co w tej sytuacji byłoby bardziej zrozumiałe). Jedna z ofiar tak związała się z terrorystą, iż zawarła z nim związek małżeński.

W tej sytuacji można mówić o „patologicznej wdzięczności” za to, co zamachowiec mógł zrobić, a w rezultacie tego nie uczynił. Mógł zabić, a tego nie zrobił. Był panem ich życia i śmierci i darował im to życie, więc tylko dzięki niemu żyją. Podobny mechanizm obronny pojawia się u ofiar przemocy domowej. Są one wdzięczne sprawcom za drobne przywileje, które jeszcze mają, za „miodowe miesiące”, za chwile spokoju i namiastkę uczucia, a czasem nawet za to, że żyją.

Mechanizm „psychologicznej pułapki”

Ofiara nie jest w stanie zrezygnować ze związku, w co tak dużo zainwestowała czasu, zapamiętała, energii. Budzi zdziwienie fakt, że trwa ona w związku, który przynosi jej cierpienie, w którym jest upokarzana i nie respektuje się jej praw. Ciągłe żyje nadzieją, że będzie lepiej.

Dlatego też inwestuje w ten związek. Obwiniając siebie za całe zło, wierzy, że jeśli bardziej się postara, to będzie lepiej. Ma poczucie, że zależy to właśnie od niej. Im więcej się stara i wkłada w to działanie więcej energii, tym trudniej jej zrezygnować.

III. Mity o przemocy w rodzinie

Wiele społeczeństw aprobuje przemoc w domu. Świadczą o tym chociażby powszechnie panujące mity, stereotypy, przysłowia i porzekadła utrudniające prawidłowe reagowanie na akty brutalności czy okrucieństwa wobec bliskich.

Wszystkie mity przekonują o słuszności braku reakcji ze strony świadków przemocy, ofiary zmuszają do milczenia, a sprawców utwierdzają w przekonaniu o bezkarności ich czynów.

Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa nikt nie powinien się wtrącać

Nieprawda

Przemoc, wykorzystywanie, bicie, krzywdzenie osób bliskich jest przestępstwem, tak samo groźnym i podlegającym karze jak przemoc wobec obcych. Fakt zawarcia małżeństwa czy mieszkanie pod jednym dachem nie stanowi okoliczności zezwalającej na przemoc ani nie znosi odpowiedzialności za popełnianie czynów karnych przez prawo.

Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego

Nieprawda

Przemoc w rodzinie występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia czy sytuacji materialnej.

Przemoc jest wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiar

Nieprawda

Przemoc to nie tylko działania pozostawiające siniaki, złamania czy oparzenia, to także poniżanie, obelgi, zmuszanie do określonych zachowań, grożenie, zastraszanie.

Jeśli ktoś jest bity to znaczy, że na to zasłużył

Nieprawda

Nikt nie zasługuje na bicie, krzywdzenie, maltretowanie bez względu na to co zrobił czy powiedział. Nikt nie ma prawa znęcać się, poniżać, bić innych.

Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych

Nieprawda

Przemoc domowa nie jest sprawą rodzinną, jest przestępstwem ściganym przez prawo. Policja jest powołana dla ochrony bezpieczeństwa osób, zapobiegania popełnianiu przestępstw i ścigania sprawców przestępstw bez względu na to czy ofiara należy do rodziny sprawcy czy nie. Blisko 90% badanych uważa, że w przypadku przemocy w rodzinie ktoś powinien interweniować, a 80% badanych uważa, że powinna to robić policja. Pozostali wskazują na innych członków rodzin i sąsiadów.

Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc

Nieprawda

Ofiary przemocy domowej zawsze próbują się bronić, ich działania są jednak mało skuteczne. Wypróbują różne, często nieracjonalne strategie obronne, które w konsekwencji powodują nasilenie przemocy.

To był jednorazowy incydent, który się nie powtórzy

Nieprawda

Przemoc domowa rzadko jest jednorazowym incydem. Jeżeli nie zostaną podjęte stanowcze działania wobec sprawcy - przemoc się powtórzy. Policja zwykle jest wzywana w ekstremalnych sytuacjach, gdy przemoc ma już długą historię.

Gdyby naprawdę ofiara cierpiała odeszłaby od sprawcy

Nieprawda

Ofiary naprawdę cierpią, nikt nie lubi być bitym i poniżanym. To, że ofiary nie odchodzą od sprawcy wynika zwykle z ich zależności od sprawcy, z trudności mieszkaniowych, z przekonań odnośnie małżeństwa, z nacisków jakim są poddawane ofiary ze strony sprawcy, a także rodziny, kolegów, sąsiadów.

Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol

Nieprawda

Nawet uzależnienie od alkoholu nie zwalnia od odpowiedzialności za czyny dokonywane pod jego wpływem. Alkohol jedynie ułatwia stosowanie przemocy, sprawcy często piją po to, by znęcać się i bić swoich bliskich, a stanem nietrzeźwości próbują usprawiedliwić swoje zachowania, by uniknąć odpowiedzialności.

Gwałt w małżeństwie nie istnieje

Nieprawda

Gwałtem jest doprowadzenie innej osoby do poddania się czynowi nierządemu lub do wykonania takiego czynu, stosując przemoc, groźbę bezprawną lub postępek (patrz art. 168 k.k.) i nigdzie nie jest napisane, że nie dotyczy to osób bliskich napastnika. Każdy ma prawo do decydowania o swoim życiu intymnym, akt ślubu nie odbiera tego prawa.

Osoby używające przemocy muszą być chore psychicznie

Nieprawda

Nie ma bezpośredniego związku między przemocą a chorobą psychiczną. Przemoc jest demonstracją siły i chęcią przejęcia całkowitej kontroli i władzy nad drugą osobą.

IV. Osoba doznająca przemocy

Jedną z cech charakterystycznych przemocy domowej jest dysproporcja sił, przewaga jednej ze stron.

Przemoc występuje w relacji silniejszy – słabszy np. mężczyzna-kobieta, dorosły-dziecko, osoba zdrowa- osoba chora, osoba dorosła-osoba starsza.

Oczywiście nie chodzi tylko o siłę, przewagę fizyczną, ale także psychiczną, intelektualną, społeczną, finansową, związaną ze zdrowiem, wykształceniem.

Krzywdząca jest nie sama przewaga, którą można spożytkować do opieki nad słabszym człowiekiem np. dzieckiem, ale jej wykorzystanie w celu oddziaływania na osobę słabszą, w celu zmuszenia jej do podporządkowania się woli, życzeniom, pomysłom drugiej osoby - sprawcy przemocy.

Przemoc nie jest jednorazowym incydem, często rozwija się latami, co raz bardziej zniewalając, odbierając wewnętrzną moc, doprowadzając do wyczerpania, bierności, przekonania, że nic nie zmieni mojej sytuacji, że jestem winna doznawanej przemocy.

Taki stan, przekonania wydłużają i utrudniają szukanie pomocy i proces wychodzenia z przemocy. Osoba krzywdzona praktycznie bez pomocy z zewnątrz bardzo często nie jest w stanie poradzić sobie z problemem przemocy.

Dorośle osoby w wyniku doznawania przemocy mogą mieć:

- zaniżone poczucie wartości,
- przekonanie o nieważności swoich potrzeb, marzeń, planów,
- poczucie braku wpływu na własne życie, braku siły, mocy wewnętrznej,
- rozwiniętą silną zależność,
- przekonanie, że nic nie zmieni mojej sytuacji (bierność),
- obniżony nastrój, drażliwość,
- dolegliwości psychosomatyczne,
- brak szacunku dla siebie,
- poczucie winy, obwinianie siebie za akty przemocy,
- zaburzenia snu,
- zaburzenia lękowe,
- zaburzenia depresyjne,
- problemy z nadużywaniem alkoholu, leków.

V. Przemoc wobec dziecka (krzywdzenie dziecka)

Intencjonalne zachowania lub ich brak, które powodują lub mogą powodować szkody dla rozwoju, zdrowia czy dobra dziecka.

1. Czynniki ryzyka przemocy wobec dziecka:

Czynniki związane z rodziną:

- przewlekła choroba w rodzinie;
- problemy ekonomiczne;
- posiadanie dzieci z różnych związków;
- nałogi;
- zgon jakiegoś dziecka w rodzinie z niewyjaśnionych przyczyn;
- kryzys rodzinny.

Czynniki związane z matką:

- pierwszy poród przed 18 rokiem życia;
- 2 lub więcej nieudanych związków przed 25 rokiem życia;
- niesatysfakcjonujący związek z mężczyzną;
- własne doświadczenia związane z przemocą w rodzinie;
- problemy emocjonalne;
- poród bez zawarcia związku z ojcem;
- nałogi.

Czynniki związane z dzieckiem:

- dziecko z poprzedniego związku;
- wada rozwojowa dziecka;
- dziecko urodziło się jako wcześniak;
- zachowanie dziecka (nadpobudliwość, moczenie nocne, problemy z jedzeniem, trudności ze spaniem, itp.).

(oprac. na podst. materiałów edukacyjnych Fundacji Dzieci Niczyje)

2. Formy przemocy wobec dziecka:

- **Przemoc fizyczna** - zachowania, które niosą ryzyko nieprzypadkowych uszkodzeń ciała dziecka, np. bicie, szarpania, popychanie, policzkowanie, ciągnięcie za włosy, krępowanie ruchów, duszenie, przypalanie, itp.
- **Przemoc psychiczna** - agresja werbalna, która ma wywoływać poczucie zagrożenia i lęk. Są to groźby, oskarżenia, straszenie, wyśmiewanie, manipulowanie poczuciem winy, upokarzanie, niszczenie ulubionych zabawek i przedmiotów należących do dziecka itp. Zawsze towarzyszy pozostałym formom krzywdzenia, ale również może występować samodzielnie.
- **Przemoc seksualna** - zachowanie osoby dorosłej, które prowadzi do seksualnego zaspokojenia kosztem dziecka, np. gwałt, molestowanie, prezentowanie dziecku treści pornograficznych, ekshibicjonizm, itp.
- **Zaniedbanie** - niezaspokajanie potrzeb fizycznych i emocjonalnych dziecka.

"W rodzinie, w której jest przemoc, dziecięce potrzeby: bliskości, bezpieczeństwa, zrozumienia, posiadania kogoś kto przytuli i pozwoli odczuć, że jest się kochanym, nie są zaspokajane. W sytuacji kiedy dziecko próbuje te potrzeby wyrazić – ponosi konsekwencje

w postaci agresji i odrzucenia. Przeżywa więc gniew, lęk, żal, samotność, poczucie opuszczenia, krzywdy i niesprawiedliwości. Gniew i złość – chociaż naturalne - są postrzegane przez dorosłych jako emocje negatywne, za przeżywanie których dziecko jest ponownie karane. Dzieci szukają więc przyczyn wymierzonej im kary. Przeżywają szereg ambiwalentnych uczuć wobec rodzica, który je krzywdzi. Uruchamiają wewnętrzne mechanizmy obronne, które pozwalają im wierzyć, że przemoc wobec nich była i jest czymś właściwym, a czasem nawet niezbędnym. Większość nabiera przekonania, że zasłużyli na bicie bo zachowywali się niewłaściwie lub naruszyli obowiązujące w domu zasady. Często biorą na siebie odpowiedzialność za przemoc. Czują się bezwartościowe i złe – bo gdyby było inaczej czy osoba, którą kochają i której ufają krzywdziłaby je? (...)

Dziecko cierpi także wtedy, gdy jest świadkiem przemocy. Szczególnie traumatycznym urazem psychicznym dla dziecka jest bycie świadkiem przemocy wobec matki. (...) Odczuwa lęk i obawę o to, co się stanie z krzywdzoną matką, rodzeństwem i z nim samym, ale nie mając tyle siły i odwagi, aby zareagować i zatrzymać brutalne zachowania ojca, czuje się bezradne i winne.

(na podst. "Gdy dziecko jest świadkiem lub ofiarą przemocy", Wydawnictwo PAMPAMEDIA)

Sprawcy przemocy w rodzinie mogą wykorzystywać krzywdzenie dziecka jako formę przemocy wobec partnerki/żony.

W takim przypadku można wyróżnić cztery kategorie działań:

- celowe wyrządzanie dzieciom krzywdy fizycznej, traktowane jako sposób krzywdzenia ofiary i kontrolowania jej (np. ukrywanie i izolowanie dziecka, grożenie, że wyrządzi się mu krzywdę, by wymusić posłuszeństwo ofiary);
- mimowolne wyrządzanie dziecku krzywdy fizycznej w czasie ataku na partnerkę, kiedy dziecko przypadkowo podejdzie pod rękę lub kiedy próbuje interweniować (np. matka z dzieckiem na rękach zostaje popchnięta; dziecko doznaje obrażeń, kiedy próbuje powstrzymać atak sprawcy);
- stwarzanie środowiska, w którym dzieci są świadkami przemocy lub jej skutków - z badań wynika, że oglądanie przemocy domowej ma taki sam wpływ na dzieci jak fizyczne i seksualne maltretowanie. Bez względu na to, co mówią sprawcy lub ofiary, dzieci często są bezpośrednimi świadkami fizycznej lub psychicznej przemocy, bądź dowiadują się o niej pośrednio - podsłuchując epizody walki lub oglądając jej fizyczne skutki w postaci obrażeń i zniszczonego dobytku;
- wykorzystywanie dzieci, by kontrolować maltretowaną partnerkę, podczas trwania związku albo po separacji, bez względu na krzywdę wyrządzaną dzieciom.

(na podst. O przemocy domowej - poradnik dla lekarza pediatry", red. prof. J. Mellibruda, R. Durda, D. Sasal)

3. Konsekwencje przemocy

Dzieci doświadczają szeregu negatywnych konsekwencji przemocy w rodzinie. Są to m.in.:

- obrażenia fizyczne, np. zasinienia, zadrapania, złamania kości, oparzenia, urazy głowy i narządów wewnętrznych, urazy narządów rodnych - w przypadku w wykorzystywania seksualnego, itp.
- dolegliwości psychosomatyczne, np. bóle brzucha, nudności, zaburzenia snu, zaburzenia łaknienia, „tiki” – mimowolne skurcze mięśni zaburzenia kontroli czynności fizjologicznych (moczenie nocne), wysypki alergiczne o nieustalonych przyczynach, jękanie się itp.
- zaburzenia emocjonalne i zaburzenia zachowania, np. lęki, fobie, problemy z nauką, zaburzenia nastroju, nadpobudliwość, zachowania agresywne, autoagresja, izolowanie się, małe umiejętności społeczne, kłopoty z koncentracją, opóźnienia w rozwoju fizycznym i intelektualnym, itp.

Ponadto dzieci krzywdzone w rodzinie:

- uczą się rozwiązywania trudności i konfliktów przy użyciu siły,
- często okazują złość,
- są nadmiernie pobudzone i niespokojne,
- obwiniają innych za swoje problemy,
- mają niskie poczucie wartości,
- nie wierzą we własne siły,
- przeżywają huśtawkę nastroju – raz są zadowolone, a zaraz potem wpadają w złość i gniew,
- stają się uległe i za wszelką cenę chcą przypodobać się innym,
- często szukają akceptacji poza domem i w ten sposób są narażone na uleganie wpływom grup ryzyka czy sięganie po różnego rodzaju środki psychoaktywne.

Osoby doznające przemocy w dzieciństwie, w dorosłym życiu funkcjonują gorzej niż osoby, które nie doznawały przemocy. Mogą mieć trudności w wyrażaniu własnego zdania, z asertywnością. Zdarza się, że wchodzi w konflikt z prawem. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że będą przeżywać trudności we wchodzeniu w emocjonalne i osobiste relacje z innymi ludźmi. Często budują swój związek z partnerem na dużej zależności emocjonalnej. Mają potrzebę stałego kontrolowania partnera i środowiska. W życiu zawodowym mogą dążyć do zajmowania wysokich stanowisk, pełnienia funkcji, które umożliwią im podejmowanie decyzji, a jednocześnie pozwolą na kontrolowanie działań podwładnych i przekonanie, że „panuje się nad otoczeniem i nad sytuacjami”.

VI. Sprawca przemocy

Badania prowadzone wśród osób, które stosują przemoc wobec najbliższych jednoznacznie pokazują, że nie ma jednolitego portretu (jednego typu) sprawcy przemocy w rodzinie. Udało

się jednak wyodrębnić u sprawców przemocy pewne cechy wspólne, które posiadają oni w stopniu większym niż osoby, które nie krzywdzą członków swojej rodziny.

Doznawanie przemocy w dzieciństwie.

Wiele osób, które w swoim dorosłym życiu stosują przemoc – doznawało jej w dzieciństwie. Niektórzy z nich to ofiary ostrej przemocy fizycznej (bicie, celowe oparzenia, głodzenie), psychicznej (wyzwiska, straszenie, grożenie, szantaż, zamykanie w ciemnych, zimnych pomieszczeniach), seksualnej czy skrajnego zaniedbania. Badania pokazują, że 40% sprawców przemocy skazanych za znęcanie się nad rodziną (art. 207 kodeksu karnego) było ofiarami przemocy w dzieciństwie, a 65% - twierdziło, że relacje pomiędzy ich rodzicami były złe i pełne konfliktów (D. Rode „*Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie*”). Wśród sprawców przemocy są także osoby, które w dzieciństwie były świadkami przemocy – same nie były krzywdzone, ale widzieli jak ojciec znęca się nad matką, jak matka bije ich młodsze rodzeństwo, itp. Wśród sprawców przemocy jest także spora grupa osób, które nigdy nie doznały przemocy wewnątrzrodzinnej, nie były ani jej ofiarami ani świadkami, a mimo to stosują przemoc wobec członków swojej rodziny.

Przekonania

Przemoc wynikać może z systemu przekonań i może być narzędziem do narzucania swoich poglądów i przekonań. Wielu sprawców przemocy uważa, że władza, dominacja i kontrola w relacjach rodzinnych to nieodłączny element funkcjonowania mężczyzny, co gwarantuje mu uprzywilejowaną pozycję. W związku z powyższym naturalne wydaje się im oczekiwanie, że to zdanie mężczyzny będzie najważniejsze „bo przecież żona i dzieci nic nie rozumieją, nic nie wiedzą o życiu”, „bo to ja – mąż i ojciec - zarabiam na dom i ich wszystkich utrzymuję”, „bo każdy w rodzinie powinien znać swoje miejsce”. Niektórzy mężczyźni stosujący przemoc reprezentują określone poglądy na rolę kobiet w małżeństwie i rodzinie. Są przekonani, że powinny one przede wszystkim urodzić i wychowywać dzieci, utrzymywać porządek w mieszkaniu, gotować, czuwać nad dobrą atmosferą w domu, dbać o to, aby po powrocie z pracy mężczyzna mógł spokojnie odpocząć. Sprawcy przemocy mają także silne przekonanie, że to co się dzieje w ich domu, w ich rodzinie, to wyłącznie ich prywatna sprawa. Mają prawo zachowywać się tak jak uważają za stosowne i nikt (ani służby, ani sąsiedzi czy członkowie dalszej rodziny) nie powinien wtrącać się w ich życie.

Przemoc jako forma wpływu

Stosowanie przemocy przynosi sprawcy wymierne korzyści. Najważniejszą z nich wydaje się to, że w stosunkowo krótkim czasie jest on w stanie osiągnąć wszystko czego chce, nawet jeśli rodzina ma odmienne zdanie. Przemoc i agresja są metodą rozwiązywania konfliktów, wyznaczają pozycję w rodzinie, dają szansę na szybkie wyegzekwowanie od innych tego, czego się od nich oczekuje.

Większość sprawców przemocy posiada autorytarne poglądy. Są przekonani o słuszności swoich działań, nie znoszą sprzeciwu, a każda sytuacja, w której partnerka będzie miała odmienne zdanie, jest interpretowana przez nich jako niesubordynacja i złamanie „ładu i porządku”. „Porządek w rodzinie” jest przez osoby stosujące przemoc również specyficznie pojmowany. Oznacza bezwzględność akceptację i realizację zasad ustalonych przez sprawcę przemocy i narzuconych pozostałym członkom rodziny.

Sprawcy przemocy są przekonani, że przemoc jest najlepszą metodą uzyskania i utrzymania szacunku innych osób – w tym członków rodziny. Tymczasem, jeśli przyjrzymy

się dobrze relacjom w takiej rodzinie, to szybko okaże się, że to, co osoby stosujące przemoc nazywają szacunkiem jest strachem, lękiem i obawami

Manipulacja

Sprawca przemocy potrafi bardzo logicznie wyjaśnić swoje zachowanie wobec bliskich. Zwykle doskonale zdaje sobie sprawę z tego, że postępuje niewłaściwie. Usprawiedliwia wtedy swoje zachowanie, zrzuca odpowiedzialność za swoje czyny na ofiary, bagatelizuje, neguje obowiązujące zasady i wartości. Stosuje cały wachlarz manipulacji, żeby tylko odsunąć od siebie podejrzenie i usprawiedliwić się (odwołuje się do wyższych racji, kwestionuje swoją odpowiedzialność, kwestionuje szkody, jakie pojawiły w konsekwencji przemocy, neguje fakt, że ktoś z jego bliskich mógł doznać jakiegokolwiek krzywdy i jest ofiarą przemocy, itp.).

Trudności w radzeniu sobie z emocjami.

Osoby, które stosują przemoc często mają kłopoty w rozpoznawaniu i nazywaniu tego co czują. Przeżywanie emocji, wzruszeń, wydaje im się „nie męskie”, w związku z tym jedyne co są w stanie zaakceptować u siebie to złość, gniew, zdenerwowanie. Wiele osób, które stosują przemoc wobec swoich bliskich posiada bardzo niskie poczucie własnej wartości, są niepewne swojej pozycji w rodzinie i w kontaktach z osobami spoza rodziny. Odczuwają obawę przed porzuceniem, a to może skutkować zazdrością i potrzebą kontrolowania innych. Czują się zagrożone negatywną oceną innych osób, przeżywają lęk przed opiniami, sądami na swój temat. Łatwiej niż osoby, które nie stosują przemocy wpadają w złość i gniew. Każdy drobiazg może stać się „iskrą”, która spowoduje wybuch.

Niektórzy po aktach przemocy odczuwają wstyd, który jeszcze bardziej wzmacnia ich negatywną ocenę samego siebie. Poczucie winy może być tak silne, że trudno z nim sobie poradzić. Aby poradzić sobie z poczuciem winy próbują dopatrzeć się przyczyn swojej agresji w zachowaniu innych osób i przekonać siebie i innych, że winę za to co się stało ponoszą wszyscy w około – tylko nie on. Większość sprawców przemocy w rodzinie nie jest zdolna do odczuwania empatii. Fakt, że nie konfrontują się z własnymi uczuciami, że „zamrażają” i blokują własne przeżywanie emocji, powoduje, że stają się nieczuli, niewrażliwi na krzywdę drugiego człowieka – także tego, który jest im najbliższy: żony, męża, dziecka, rodzica.

Przemoc jako „zasłużona” kara

Niektórzy sprawcy sięgają po zachowania przemocowe, ponieważ – ich zdaniem – są one metodą wymierzania „zasłużonej” kary. Przemoc wobec bliskich przypomina realizację przygotowanego scenariusza: jest zaplanowana (czasem ze szczegółami) i realizowana bez emocji, z zimną krwią. Tej swoistej „egzekucji” towarzyszyć może zakaz okazywania przez ofiarę bólu i cierpienia (płaczu, krzyków, prośb o litość), a kiedy te się pojawią, mogą nasilać agresję sprawcy przemocy i siłę „kary”.

Alkohol i inne czynniki ryzyka

Badania pokazują, że prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym jest dwukrotnie większe niż w rodzinach, w których problem ten nie występuje.

Ze statystyk policyjnych dotyczących procedury „Niebieskie Karty” wynika, że blisko 70% osób, wobec których interweniują policjanci w związku z przemocą w rodzinie, to osoby, które w chwili gdy krzywdziły swoich bliskich były pod wpływem alkoholu. Z kolei z badań przeprowadzonych przez dr D. Rode („Psychologiczne uwarunkowania przemocy

w rodzinie”) na grupie mężczyzn skazanych za znęcanie się nad rodziną (art. 207 kk), wynika, że 18% to osoby, u których zdiagnozowano uzależnienie od alkoholu, a 38% to osoby nadużywające alkoholu. Alkohol zajmuje również pierwsze miejsce wśród czynników ryzyka przemocy w rodzinie w opinii publicznej.

Cykl przemocy

Opisując cykl przemocy w rodzinie L. Walker wskazała jak zachowują się osoby stosujące przemoc. W **fazie narastania napięcia** sprawca przemocy czuje, że coraz więcej zachowań członków rodziny wzbudza jego irytację, rozdrażnienie i złość. Emocje te kumulują się i w miarę upływu czasu są coraz silniejsze. Ich przyczyną może być zbyt głośna zabawa dziecka, zła ocena przyniesiona przez dziecko ze szkoły, perspektywa pomocy w porządkach domowych, kłopoty finansowe, kłótnia w pracy, niesprząnięte mieszkanie, późniejszy – niż zwykle – powrót dziecka ze szkoły lub parterki z pracy, niewłaściwie ustawione talerze na suszarce, zbyt gorąca herbata, „zupa za słona”, itp. Wydaje się, że atmosfera w domu staje się coraz bardziej napięta, aż wreszcie drobiazg powoduje, że sprawca „wybucha” (**faza wybuchu**). Zwykle traci kontrolę nad swoim zachowaniem: jest agresywny wobec bliskich może niszczyć sprzęty domowe, czasem wpada w furję staje się brutalny i wulgarny. Awantura rozładowuje napięcie, sprawca uspokaja się i dostrzegając rozmiar szkód, a czasem odczuwając wstyd i wyrzuty sumienia, przeprosza, obiecuje poprawę, zapewnia, że takie zachowanie nigdy już nie będzie miało miejsca. W okresie tym - nazywanym **fazą miodowego miesiąca** – zapewnia o swoich uczuciach, może przynosić kwiaty, kupować drobne prezenty, pomagać w pracach domowych i w opiece nad dziećmi. Próbuje zrehabilitować się zarówno przed ofiarą przemocy jak i przed samym sobą. Jeśli osoba doznająca przemocy uruchomiła działania interwencyjno-prawne powiadamiając policję lub inne służby - prosi o ich „odwołanie”. I często ofiara przemocy tym prośbom ulega, chce wierzyć w zapewnienia, że to się nie powtórzy, ponieważ wie, że jej partner może być dobrym, kochającym mężem, ojcem. W miarę upływu czasu fazy cyklu przemocy powtarzają się coraz częściej. Faza miodowego miesiąca staje się coraz krótsza, a do „wybuchu” dochodzi coraz częściej.

(fragm. "Sprawca przemocy w rodzinie", Wydawnictwo PARPA Media)

VII. Diagnoza zjawiska przemocy w Gminie Zakrzew

Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Zakrzew została opracowana w oparciu o dane statystyczne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Interdyscyplinarnego, Powiatowego Urzędu Pracy oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

1. Struktura demograficzna Gminy Zakrzew

Liczba mieszkańców ogółem 13060 (dane Działu Ewidencji Ludności UG Zakrzew dzień 31.12.2019r.) w tym:

- Kobiet - 6578
- Mężczyzn - 6482

Dzieci i młodzież w wieku do 17 roku życia - 3045 osób w tym:

- Kobiet - 1525
- Mężczyzn - 1520

Ludność w wieku produkcyjnym – 3873, zaś w wieku poprodukcyjnym – 1195

Tabela 1. Liczba osób zameldowanych w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy Zakrzew.

Lp.	Miejscowość	Liczba mieszkańców
1.	Bielicha	1206
2.	Cerekiew, Zdziechów	989
3.	Dąbrówka Nagórna	610
4.	Dąbrówka Podłużna	463
5.	Golędzin	343
6.	Gulin	407
7.	Gulinek, Kozia Wola	472
8.	Janiszew	970
9.	Jaszowice, Jaszowice Kolonia	321
10.	Legęzów	157
11.	Marianowice	312
12.	Milejowice	1151
13.	Mleczków	793
14.	Natalin, Podlesie Mleczkowskie	606
15.	Nieczatów, Kozinki	473
16.	Kolonia Piaski, Gózek, Gustawów, Sosnowica	550
17.	Taczów, Wola Taczowska	497
18.	Wacyn	1125
19.	Zakrzew	387
20.	Zakrzew Kolonia	341
21.	Zakrzewska Wola	341
22.	Zatopolice	436
Razem		13060

(dane Urzędu Gminy w Zakrzew dzień 31.12.2019r.)

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. liczba ludności Gminy Zakrzew wynosiła 13060 osób, w tym 50,3 % stanowiły kobiety, a 49,7% mężczyźni.

Gmina Zakrzew jest bardzo zróżnicowana pod względem zaludnienia od 157 mieszkańców Legęzowa do 1206 mieszkańców w miejscowości Bielicha. Najludniejsze pod względem zaludnienia są miejscowości położone bezpośrednio przy zachodniej granicy Radomia tj; Wacyn, Bielicha, Milejowice, Janiszew, Cerekiew zamieszkałe przez około 42 % ludności całej gminy.

2. Zjawisko przemocy w rodzinie w Gminie Zakrzew

W celu właściwego zaplanowania podejmowanych działań niezbędne jest dokonanie analizy problemów społecznych w Gminie Zakrzew, z uwzględnieniem istnienia problemu przemocy w rodzinie.

Tabela 2 . Liczba przypadków przemocy w rodzinie na terenie gminy Zakrzew na podstawie procedury NK –A

Liczba rodzin, w których odnotowano przemoc na podstawie NK A		Rok 2018	Rok 2019
		22	12
Liczba sprawców			
w tym	kobiety	0	0
	mężczyźni	22	12
Liczba ofiar			
	kobiety	40	18
	mężczyźni	16	18
	W tym dzieci	30	18

(dane: sprawozdania MONITORING PRZEMOCY GOPS Zakrzew dzień 31.12.2018r. i 31.12.2019r)

Z analizy danych statystycznych wynika, że w przeważającej większości osobami narażonymi na doznawanie przemocy są kobiety, natomiast mężczyźni wskazani są jako osoby podejrzane o stosowanie przemocy domowej. W roku 2018 odnotowano 17 przypadków wszczęcia procedury NK, natomiast w roku 2019 było 12 wszczętych procedur NK. Przemoc to najczęściej spotykana forma agresji interpersonalnej. Wciąż jednak jest to zjawisko trudne do oszacowania. Osoby doznające przemocy najczęściej ukrywają fakt bicia i wykorzystywania przed otoczeniem, rzadko również decydują się na fachową pomoc którejś z zajmujących się tym problemem instytucji.

Tabela nr 3. Podmioty wszczynające procedurę Niebieskiej Karty

Instytucje	2018 rok	2019 rok
Jednostki organizacji pomocy społecznej	1	1
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	0	0
Policja	20	11
Oświata	1	0
Służba zdrowia	0	0

(dane z Gminnego ośrodka pomocy Społecznej w Zakrzewie na dzień 31.12.2019)

Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury Niebieskiej Karty dominują procedury wszczęte przez policję tj. 90%, a przez jednostki organizacji pomocy społecznej czy oświatę jest 10%. Do wszczęcia procedury Niebieskiej Karty najczęściej dochodzi na skutek interwencji policji oraz w wyniku rozmowy z pracownikiem socjalnym, bądź przeprowadzania wywiadu środowiskowego czy rozmowy z pedagogiem szkolnym.

Przemoc w rodzinie zgłaszana jest najczęściej bezpośrednio przez osoby doświadczające przemocy lub jedną z nich, jeśli w danej rodzinie dwie osoby, lub więcej, były osobami doświadczającymi przemoc.

Współistniejącym problemem w rodzinach objętych procedurą Niebieskiej karty jest nadużywanie alkoholu przez sprawców.

Na przestrzeni lat 2018-2019 w Gminie Zakrzew zauważalne jest obniżenie ujawniania przypadków przemocy w rodzinie. Otwarcie się na problem przemocy, jak również fakt rosnącego zainteresowania zjawiskiem przemocy, o którym szeroko dyskutują media, ułatwia tym osobom podjęcie działań zmierzających do poprawy własnej sytuacji. Osoby doświadczające przemocy coraz chętniej korzystają z uczestnictwa w grupach wsparcia, poradnictwa psychologicznego i prawnego. Odnotowane przypadki przemocy domowej wykazały ścisłą zależność z problemem nadużywania alkoholu.

Problemem tym na terenie Gminy Zakrzew zajmuje się Gminna Komisja Do Spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Zakrzewie.

Tabela 4. Liczba osób objętych działaniami GKRPA w Zakrzewie.

Liczba osób objętych wsparciem GKRPA-wg. liczby kartotek	Rok 2018	Rok 2019
Liczba skierowań na leczenie odwykowe przymusowe	8	14
Liczba skierowań na leczenie odwykowe ambulatoryjne	17	6

(dane z GKRPA w Zakrzewie na dzień 31.12.2019)

Na przestrzeni lat 2018-2019 w Gminie Zakrzew zauważalny jest spadek przypadków objętych wsparciem GKRPA w Zakrzewie, w roku 2018 aktywnych kartotek było 25 natomiast w roku 2019 było ich 20. Zwiększyła się liczba wniosków kierowanych do sądu o leczenie przymusowe.

Kolejnym ważnym aspektem jest trudna sytuacja finansowa i brak pracy. W 2019 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radomiu było zarejestrowanych 661 osób bezrobotnych, będących mieszkańcami Gminy Zakrzew. W grupie osób bezrobotnych znalazło się: 312 kobiet i 349 mężczyzn w tym:

- 192 osoby w wieku do 30 roku życia, w tym:
  - kobiet 96
  - mężczyzn 96
- 159 osób powyżej 50 roku życia, w tym:
  - kobiet 52
  - mężczyzn 107
- 354 osoby długotrwale bezrobotne, w tym:
  - 143 osoby z prawem do zasiłku dla bezrobotnych
- 37 osób niepełnosprawnych, w tym:
  - kobiet 21
  - mężczyzn 16

(dane uzyskane z PUP na dzień: 31.12.2019).

Z pomocy społecznej w formie świadczeń pieniężnych i świadczeń niepieniężnych w 2019 roku korzystało:

- 108 rodzin dotkniętych ubóstwem,
- 96 rodzin w których występowało bezrobocie,
- 35 rodzin w których wystąpiła długotrwała choroba,
- 30 rodzin w których występował problem opiekuńczo –wychowawczy,
- 14 rodzin dotkniętych problemem alkoholizmu,
- 38 rodzin wielodzietnych,
- 95 rodzin dotkniętych niepełnosprawnością,

(dane statystyczne GOPS Zakrzew)

Realizacja zadań wynikających z Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar odbywała się m.in. dzięki środkom finansowym zabezpieczonym w budżecie OPS w Zakrzewie. Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane były także w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W ramach zadań dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie osoby z terenu Gminy Zakrzew mogą korzystać z bezpłatnego poradnictwa psychologicznego, prawnego czy konsultacji psychoterapeutycznych.

VIII. Zasady działania Programu

W zakresie udzielania pomocy osobom doznającym przemocy oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie Program oparty jest na zasadach: -wzajemnej współpracy i współdziałania odpowiednich służb publicznych, organizacji pozarządowych, kościołów oraz związków wyznaniowych (zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej) , a także innych organizacji, środowisk i osób fizycznych uprawnionych lub zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z przeciwdziałaniem występowania przemocy i jej negatywnym następstwem, - jawności działań organów władzy publicznej oraz podmiotów realizujących zadania publiczne w zakresie przeciwdziałania przemocy z poszanowaniem godności osoby. Priorytetem naszego Programu jest zapewnienie bezpłatnej, kompleksowej i profesjonalnej oferty pomocy osobom krzywdzonym.

IX. Cele Programu

Celem programu jest:

- systematyczne pogłębianie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinach i konsekwencjach prawnych jej stosowania;
- zwiększenie dostępności pomocy (w tym psychologicznej) dla osób doznających przemocy w rodzinie i wzrost skuteczności ochrony ich praw;
- ochrona ofiar przemocy w rodzinie;
- zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- łączenie i koordynowanie działań lokalnych;

- podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie;
- podnoszenie kompetencji służb zajmujących się zjawiskiem przemocy w rodzinie.

X. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> –gotowość i umiejętność współpracy instytucji i organizacji pozarządowych, –istnienie sprawdzonych procedur (Niebieskie Karty), –działalność informacyjna instytucji współpracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, –odpowiedzialność i zaangażowanie kadry, –rosnące wzajemne zaufanie do osób i instytucji, –istniejące zaplecze instytucjonalne m.in.: OPS, GKRPA, policja, prokuratura, sąd i kuratorzy sądowi, –wzrastająca liczba zgłoszeń przypadków przemocy w rodzinie(większa świadomość społeczna), –udzielanie pomocy psychologicznej i prawnej. 	<ul style="list-style-type: none"> –brak miejsc na terenie gminy, gdzie można umieścić ofiarę i co się z tym wiąże, konieczność ponoszenia kosztów dowozu do ośrodka wsparcia, –niedostateczne wykorzystanie przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości już istniejących przepisów prawnych, –brak warunków do wykonania egzekucji eksmisji wobec sprawców przemocy, –zjawisko silnie zakorzenione w obyczajowości, utrwalone i podtrzymywane przez stereotypy, –brak lokali socjalnych na interwencyjne umieszczenie rodziny, –opór do wszczynania procedury Niebieskiej Karty ze strony oświaty i służby zdrowia, –brak środka przymusu do udziału sprawców w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych (brak zapisów w wyrokach sądowych), –brak wyspecjalizowanych komórek w poszczególnych instytucjach zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

XI. Zadania i realizacja programu

1. Plan działań

a. Prowadzenie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych. W ramach zadania realizowane będą posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych, które według swoich kompetencji udzielają pomocy osobom doznającym przemocy oraz członkom ich rodzin.

W ramach zadania Zespół Interdyscyplinarny prowadzić będzie działania uprzedzające:

- diagnozowanie problemu,
- kampanie informacyjne(rozpowszechnianie ulotek, plakatów),
- edukacja (m.in. szkolenie dla pracowników socjalnych i innych członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych) w zakresie udzielania pomocy ofiarom przemocy,
- grupy robocze, powoływane w ramach zespołu dla wsparcia indywidualnych przypadków przemocy, prowadzić będą działania interwencyjne oraz wspierająco-terapeutyczne.

b. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W ramach zadania kontynuowane będzie prowadzenie bezpłatnych porad prawnych, poradnictwa psychologicznego.

c. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia. W ramach tego zadania będzie nawiązywana współpraca z najbliższymi ośrodkami wsparcia ofiar przemocy.

d. Ochrona ofiar przemocy przed dalszym krzywdzeniem. Celem zadania jest zapewnienie osobom doznającym przemocy bezpieczeństwa poprzez szybką i skuteczną interwencję służb do tego uprawnionych oraz podjęcie czynności, które zabezpieczą ofiarę przemocy przed dalszym jej krzywdzeniem np. odseparowanie osoby krzywdzonej od sprawcy przemocy, uniemożliwienie niemu korzystania z wspólnie zajmowanego mieszkania, wprowadzenie zakazu kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej itp.

e. Podnoszenie kwalifikacji osób zajmujących się udzielaniem pomocy rodzinom, w których występuje przemoc. Celem zadania jest podnoszenie wiedzy i umiejętności osób zajmujących się profesjonalną i kompleksową pomocą ofiarom przemocy. Konieczny jest dalszy udział w szkoleniach, warsztatach, umożliwiających nabycie i podnoszenie kompetencji odnośnie rozpoznawania zjawiska przemocy, pracy z ofiarą i sprawcą, tworzenia planów pracy i diagnoz.

f. Pomoc dla sprawców przemocy. Do zadań powiatu należy opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc. W Gminie Zakrzew prowadzone będą działania interwencyjno-ostrzegawcze wobec sprawców przemocy. Policjant w ramach działania grupy roboczej przeprowadzać będzie rozmowy dotyczące aspektów odpowiedzialności karnej, konsekwencji za popełnione czyny. Sprawcy wzywani będą na posiedzenia grup roboczych. Fakt niestawienia się na spotkanie niewątpliwie będzie dla sprawcy rodził negatywne skutki polegające na tym, że może on nie mieć możliwości wypowiedzenia się co do sytuacji związanej z jego osobą. Sprawcy motywowani będą do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych a w przypadku nadużywania alkoholu skierowany będzie wniosek do GKRPA.

2. Realizacja programu

Działania wyznaczone w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Zakrzew na lata 2021 -2024 mają charakter ciągły. Program będzie finansowany ze środków budżetu gminy, dotacji oraz ze środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł. Finansowanie uzależnione będzie od środków zaplanowanych w uchwale budżetowej na każdy kolejny rok. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zakrzewie do dnia 31 marca każdego roku będzie przedkładał Wójtowi Gminy Zakrzew sprawozdanie z realizacji Programu.

Złożoność i stopień skomplikowania formalnych jak i emocjonalnych relacji rodzinnych sprawia też, że instytucje nie są często w stanie wnikać w dotkniętą problemem rodzinę i skutecznie interweniować w przypadku kryzysu. Incydenty przemocy wewnątrzrodzinnej są dość łatwe do ukrycia w początkowej fazie występowania. Trzeba podkreślić, iż przemoc nie jest rozwiązaniem konfliktów rodzinnych i bezpośrednio reakcja na nią, jak również długotrwałe jej skutki przyczyniają się do wewnętrznego rozbicia rodziny. Z tego powodu ważne jest by osoba doznająca przemocy w miarę możliwości jak najszybciej

uzyskała dostęp do profesjonalnego wsparcia psychologicznego. Coraz częściej reakcję na przemoc analizuje się w kategoriach urazu psychicznego, który czyni jednostkę bezsilną, rodzi się strach i poczucie zagrożenia. Wyodrębniono trzy typy zaburzeń powstałych w wyniku działania urazu: -zaburzenia pourazowe -czyli odtwarzanie urazu w postaci natrętnych wspomnień -pojawiają się w okresie do sześciu miesięcy od zakończenia działania agresora pod postacią: odrętwienia uczuciowego, izolowania się od ludzi, „wybuchu” strachu, paniki, agresji, trudności z koncentracją, często wiąże się z tym lęk, depresja, -zaburzenia adaptacyjne -występują, gdy doświadczenie miało charakter psychospołeczny -pojawiają się w okresie jednego miesiąca od zdarzenia, ich objawy to: lęk, depresja, poczucie niemożności opanowania sytuacji, ograniczona zdolność pokonywania codziennych trudności, -zaburzenia dysocjacyjne -rozpoznawane, gdy po przeprowadzeniu badań medycznych nie stwierdza się przyczyn organicznych -zaburzenia te można określić, jako przekształcenie się nierozwiązanych problemów w objaw fizyczny. Trudna do zrozumienia niemożność uwolnienia się od przemoc, a także utrzymujące się czasem wiele lat trudności w funkcjonowaniu i lęk, mimo odseparowania się od sprawcy i braku realnego zagrożenia to charakterystyka sytuacji psychologicznej ofiar przemoc w rodzinie. Wspominając o osobach doznających przemoc nie można zapomnieć o osobach stosujących przemoc, dla nich również przewidziana jest pomoc psychologiczna w formie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jak również działań terapeutycznych. Wsparcie to polega między innymi na: -powstrzymaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemoc; -rozwijaniu umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez używania przemoc; -uznaniu przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemoc; -zdobyciu i poszerzeniu wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemoc w rodzinie; -zdobyciu umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemoc; -uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

XIII. Przewidywane efekty realizacji Programu

Zakłada się, że zadania realizowane w ramach Programu doprowadzą do zwiększenia skuteczności pomocy i wsparcia osobom i rodzinom zagrożonym i dotkniętym przemocą poprzez: wzmocnienie i upowszechnienie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemoc w rodzinie, świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemoc w rodzinie, zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych przemocą, zwiększenie dostępności do pomocy specjalistycznej osobom i rodzinom doświadczającym przemoc, podniesienie jakości usług świadczonych przez przedstawicieli instytucji realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemoc w rodzinie, zintensyfikowanie i podniesienie jakości działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

XIV. Adresaci Programu

Adresatami Programu są mieszkańcy Gminy Zakrzew , a w szczególności:

- osoby doznające przemocy w rodzinie, osoby stosujące przemoc w rodzinie,
- świadkowie przemocy w rodzinie, przedstawiciele instytucji i służb pracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz instytucje/organizacje zajmujące się tym problemem, społeczność lokalna.

XV. Monitorowanie realizacji Programu

Monitorowanie realizacji programu odbywać się będzie w oparciu o sprawozdawczość podmiotów zaangażowanych w jego realizację.